

ПРЕДМЕТ ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВознавства (МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ)

Розглянуто проблему розуміння предмета порівняльного правознавства в контексті сучасного розвитку суспільства. Звернено увагу на розширене тлумачення предмета порівняльного правознавства з використанням методологічного інструментарію, а саме герменевтики, онтології, гносеології, синергетики. Зазначено, що поряд з загальними проблемами порівняльне правознавство як напрям правових досліджень вивчає акумуляцію в праві як засіб дихотомічного зв'язку між західною традицією права і національним правом. Окреслено сучасні шляхи розвитку порівняльного правознавства у період глобалізації.

Ключові слова: порівняльне правознавство, предмет порівняльного правознавства, закономірності науки, герменевтика права, онтологія права, синергетика в порівняльному правознавстві, акумуляція в праві, національне право, західна традиція права.

Ситар І.М. Предмет сравнительного правоведения (методологический плюрализм)

Рассмотрена проблема понимания предмета сравнительного правоведения в контексте современного развития общества. Обращено внимание на расширенное толкование предмета сравнительного правоведения с использованием методологического инструментария, а именно герменевтики, онтологии, гносеологии, синергетики. Отмечено, что наряду с общими проблемами сравнительное правоведение как направление правовых исследований изучает аккультурацию в праве как средство дихотомической связи между западной традицией права и национальным правом. Очерчены современные пути развития сравнительного правоведения в период глобализации.

Ключевые слова: сравнительное правоведение, предмет сравнительного правоведения, закономерности науки, герменевтика права, онтология права, синергетика в сравнительном правоведении, аккультурация в праве, национальное право, западная традиция права.

Sitar Igor. Subject of comparative law (methodological pluralism)

The problem of understanding the subject of comparative law in the context of modern society is considered. Attention is paid to interpretation of the subject of comparative law using methodological tools, such as hermeneutics, ontology, epistemology, synergy. It is noted that in addition to the general problems comparative law investigates acculturation in the law as a way of dichotomous relation between Western tradition of law and national law. Outlined modern trends of comparative law in the period of globalization.

Key words: comparative law, the subject of comparative law, regularity of science, hermeneutics law, ontology law, synergy in comparative law, acculturation in law, national law, the Western tradition of law.

Питання предмета будь-якої науки практично ніколи не вирішується остаточно, оскільки у процесі розвитку суспільства суспільні відносини, певні складові предмета переосмислюються. Що стосується юридичних наук, сучасна правова реальність дає через категорії «функції» і «цілі» роз-

ширювати розуміння предмета, відтак розширюється й коло методологічних прийомів, що вимагає міждисциплінарних підходів. Тому перед кожною наукою на певних історичних етапах розвитку виникає необхідність уточнення її предмета, а іноді й істотного переосмислення. Слід зазначити, що предмет будь-якої науки може формуватися і визначатися протягом століть.

Предмет порівняльного правознавства, його аксіологічні, онтологічні та гносеологічні характеристики були окреслені у працях таких вітчизняних та зарубіжних дослідників, як Е. Анієрс, Дж. Берман, Р. Майклз, А. Х. Саїдов, К. Цвайгерт, Х. Кьотц, М. М. Марченко, О. М. Лисенко, Л. А. Луць, П. М. Рабіновича, О. В. Кресін, М. А. Дамірлі, Ю. О. Тихомиров, О. Д. Тихомиров та інші. Однак питання предмета порівняльного правознавства досі залишається дискусійним.

Будь-який предмет наукового дослідження в межах загальнотеоретичного дослідження залежить від певних закономірностей. Так, П. М. Рабінович, розкриваючи загальне поняття державно-правової закономірності, механізм прояву соціальних і економічних закономірностей у правовій сфері, дає класифікацію державно-правових закономірностей за п'ятьма підставами: 1) системне розташування в соціальному просторі (зовнішні та внутрішні); 2) історичні межі дії (всезагальні, загальні, особливі); 3) ступінь охоплення державно-правової сфери (загальні та часткові); 4) тип зв'язків державно-правових явищ (генетичні та структурно-функціональні); 5) форма здійснення (статичні або динамічні)¹.

Професор С. С. Алексєєв правові закономірності поділяє на чотири групи: 1) загальні закономірності виникнення і розвитку права; 2) загальні структурно-функціональні закономірності права; 3) спеціальні закономірності виникнення і розвитку права; 4) спеціальні структурно-функціональні закономірності права.

Серед конкретних закономірностей права називають: а) підвищення у праві нормативних узагальнень; б) посилення спеціалізації права, розвиток структури права; в) вдосконалення забезпечувальних юридичних механізмів; г) закономірні зв'язки між загальними дозволенними і забороненими нормами і т. д.²

Закономірності – це відносно стійкі і регулярні взаємозв'язки між явищами й об'єктами реальності, які знаходять своє вираження в процесах зміни і розвитку. Знання закономірностей відповідних явищ дозволяє здійснити наукові висновки та передбачення. Тому, на нашу думку, предмет порівняльного правознавства повинен охоплювати онтологічне розуміння закономірностей розвитку права як явища, що взаємодіє з об'єктами реальності.

У даному контексті об'єктами реальності постають певні правові системи чи правові спільноти. Тож в процесі з'ясування закономірностей розвитку права слід зважати на синергетичні ефекти. Як зазначає І. Пригожин, розкриття нових законів – законів функціонування і поведінки складноор-

ганізованих систем – веде до зміни в наших уявленнях про структурну організацію світу. Дослідник стверджує: «Ми повинні знайти вихід, який буде базуватися на законах світу, що відповідають законам Божим і є підґрунтям поведінкових основ соціуму³. Знання законів синергетики дозволять визначити, передбачити подальший розвиток державно-правових явищ, окреслити їх типологічні особливості та динамічні властивості.

І. Ю. Козліхін у статті «Про нетрадиційний підхід до права» зазначає, що сучасна юриспруденція залишається національно замкнутою без порівняльного правознавства. До нетрадиційних підходів науковець відносить правову герменевтику, що все активніше застосовується для аналізу правових текстів у сучасному порівняльному правознавстві⁴.

Загалом герменевтика – це мистецтво пояснювати й повідомляти нам те, що було сказано іншими і надійшло до нас від попередніх поколінь⁵. Г. Гадамер аналізує юридичну герменевтику у порівнянні з теологічною і філологічною: «Тут юрист і теолог зустрічаються з філологом»⁶.

У більш юридичному контексті під герменевтикою слід розуміти сукупність принципів і методів тлумачення й інтерпретації юридичних текстів, а останні мають форму як нормативно-правових актів, так і правових доктрин, а також наукових гіпотез та концепцій учених⁷.

Такий підхід активно використовується у дослідженні всіх правових систем і сімей, особливо на рівні з'ясування джерел права. Герменевтику, наприклад, ми застосовуємо для з'ясування таких джерел права, як Коран, Сунна, Іджма і Кіяс. Компаративістів Коран цікавить насамперед як джерело права, яке містить 500 аятів, що стосуються правил поведінки, чи, у нашому розумінні, правових норм.

Герменевтичний підхід також плідно застосовується й для аналізу європейських правових текстів і доктрин, до прикладу, концепцій нормативного праворозуміння Г. Кельзена, соціологічного праворозуміння Е. Ерліха, історичного праворозуміння Пухті і Савінї та їх впливу на формування тих чи інших правових систем чи Амстердамського та Маастрихтського договорів⁸.

На нашу думку, положення правової герменевтики повинні лягти в основу порівняльно-правових досліджень як на макро-, так і на мікрорівнях. Адже, як зазначав Х.-Г. Гадамер, закон слід тлумачити відповідно до кожного випадку, виходячи з тієї чи іншої конкретної ситуації⁹.

Предмет порівняльного правознавства слід визначати на основі плюралізму, оскільки за такого підходу спектрально розширюються межі пізнавальної діяльності та сфера наукового пошуку. До особливих здобутків у цьому аспекті слід віднести наукові розвідки. І. Л. Честнова «Праворозуміння в епоху постмодерна», а також А. В. Полякова «Загальна теорія права: проблеми інтерпретації в контексті комунікативного підходу»¹⁰.

Визначення предмета порівняльного правознавства здійснюється на основі вищенаведеного розуміння, позаяк запозичення враховують як переваги, так і недоліки того чи іншого праворозуміння, а це, своєю чер-

гою, дає підстави формувати основні і додаткові джерела права. Позитивістське праворозуміння передбачає створення нормативно-правового акта як джерела права, а природно-правове – його моральну, метафізичну, онтологічну оцінку; історичне праворозуміння віднаходить правовий звичай як джерело права і тим самим формує додаткові джерела права для ефективної динаміки правової системи; соціологічний підхід шукає право не в кодексах, а в конкретних правовідносинах, що призводить до формування такого джерела права, як правовий прецедент, що ефективно впливає на врегулювання суспільних відносин.

Соціологічне праворозуміння формується під впливом культурних ідей та особливостей, найкраще відображає стан суспільства й ефективність соціологічної норми, модуса чи результату правового прецеденту¹¹. Професор Г. Д. Гурвіч (російсько-французький дослідник) зазначає, що соціальні правовідносини породжує так зване соціальне право, яке повинно базуватися на моральних і справедливих ознаках, особливостях¹².

Вищенаведені міркування з приводу плюралістичного праворозуміння модифікують предмет порівняльного правознавства та надають йому динамічних властивостей. У цьому контексті важливою видається концепція інтегрального право розуміння, сформульована Джеромі Холлом у праці «Інтегративна юриспруденція». Її суть полягає в тому, що право розглядається як тип соціальної дії, процес, в якому актуалізуються норми, цінності і факти¹³. Тобто набувають інтегрованої форми між позитивним правом, цінностями і соціальною дією.

Г. Берман основу інтеграції в праві бачить у тому, щоби поєднати три конкуруючі школи, що дасть змогу відповісти на фундаментальне питання, що слід розуміти під справедливістю. Західна традиція права утверджує два види справедливості: індивідуальну та комунітарну. Плюралізм у праворозумінні засвідчує, що історія без філософії не має жодного сенсу, а історія і філософія без політики непереконалива. Історія, філософія і політика складають симбіоз для вдосконалення і врегулювання суспільних відносин¹⁴.

Отже, предмет порівняльного правознавства повинен охоплювати загальні закономірності виникнення, розвитку і функціонування порівнюваних правових явищ як на макро-, так і на мікрорівнях, з врахуванням всього методологічного інструментарію порівняльного правознавства. Таке тлумачення актуалізує і синергетичний та комунікативний підходи до вивчення взаємодії між західною традицією права і національним правом з використанням критично-правових досліджень.

Сучасний період розвитку компаративістики характеризується становленням порівняльного правознавства як самостійної науки. Такий його статус отримує широке визнання, проте навіть серед прихильників цієї позиції немає єдності щодо розуміння предмета науки. В дискусіях зазвичай виникають питання методологічного і загальнопонятійного характеру: співвідношення предмета і об'єкта дослідження, предмета і метода науки,

методологічних інструментаріїв у порівняльному правознавстві; постають проблеми плюралістичного праворозуміння, критично-правового дослідження, секуляризації, синергетики, феноменолого-комунікативного підходу, а також меж порівняльного правознавства.

У радянський період домінував підхід А. Тіллі і Г. Швекова, згідно з яким предмет порівняльного правознавства обмежується системою знань, що ґрунтуються виключно на застосуванні порівняльного методу дослідження правових явищ, відтак порівняльне правознавство визнається методологічною наукою¹⁵. На думку дослідників, основне призначення порівняльного правознавства – це з'ясування правової карти світу, а саме місця і ролі соціалістичного права в контексті порівняльного правознавства. На їх думку, порівняльне правознавство не породжує нових закономірностей, оскільки соціалістичне право найкраще і йому нічого запозичувати.

Інші дослідники зводять порівняльне правознавство до порівняльного аналізу різних правових систем та їх окремих інститутів, що базуються на порівняльному методі та багатьох інших сучасних наукових методах¹⁶.

На думку А. Х. Саїдова, зміст порівняльного правознавства охоплює будь-які засновані на порівнянні дослідження як іноземного, так і внутрішньо-державного (національного) права¹⁷.

Більш розгорнутим у методологічному аспекті є підхід М. Марченка, який наголошує, що у самій назві порівняльного правознавства визначено, що воно має справу передусім із такими явищами, процесами і поняттями, як порівняння, порівняльний метод, зіставлення і протиставлення, з одного боку, а з другого – з поняттями «право», «правові явища» й «правові інститути» тощо. За допомогою порівняльного правознавства правові системи одних держав співвідносяться (зіставляються чи протиставляються) з правовими системами інших держав¹⁸. На нашу думку, предмет порівняльного правознавства повинен охоплювати й міждисциплінарні підходи. Особливо це стосується таких наук, як соціологія, кібернетика, синергетика, антропологія, філософія і т. д., оскільки будь-які порівнювані державно-правові явища слід певним чином обґрунтовувати з точки зору корисності, доцільності і справедливості.

Вітчизняний дослідник О. Д. Тихомиров у монографічному дослідженні «Юридична компаративістика: філософські теоретичні і методологічні проблеми» зауважив, що в процесі розвитку сучасного біполярного світу порівняльному правознавству повинна бути приділена особлива увага, виходячи з нової парадигми, яка формується в постмодерністській перспективі. Особливого значення предмет порівняльного правознавства набуває також з процесом глобалізації і плюралізації правового розвитку, інтеграції наукових знань¹⁹.

Дослідник вводить такі терміно-понятійні позначення в компаративістиці: а) компаризм – вид наукового світогляду, одна з філософських основ науки, наукова парадигма, заснована на визнанні багатоманітності світу, єдність якого обумовлена взаємодією його різноманітних компонентів; б)

компаратологія – комплекс наукових дисциплін, що застосовують компаративну методологію і зважають на плюралізм предметної сфери, основу якої складають макросоціокультурні одиниці; в) компаративістика – комплекс компаративних назв у їх широкому розумінні, що охоплює компаратологію і сферу міждисциплінарних соціально-гуманітарних досліджень на основі компаративного підходу²⁰.

Варто розглянути розуміння предмета порівняльного правознавства західними компаративістами. Зокрема, Р. Паунд предметом порівняльного правознавства вважає процес виявлення й аналізу загальних принципів, закладених у різних правових системах порівняльних норм і юридичної практики. Однак це лише перший крок на шляху порівняльно-правового пізнання, адже наступним етапом стає аналіз порівнюваного нормативно-правового матеріалу і визначення, формування загальних принципів права.

Саме на визначенні загальних принципів права особливо наголошують компаративісти К. Цвайгерт та Х. Кьотц. У сучасний період порівняльне правознавство допоможе економісту розкрити соціальні передумови будь-якої конкретної норми права та історіку шляхом порівняння різних епох дозволить зробити наукові висновки²¹. Отже, німецькі компаративісти предметом порівняльного правознавства вважають порівняння різних правових систем, а на цій основі формування загальних принципів, які будуть основними для тих чи інших галузей права.

М. Богдан поділяє думку щодо широкого розуміння предмета порівняльного правознавства, яке охоплює: 1) порівняльний аналіз різних правових систем з метою виявлення подібних та відмінних рис; 2) оперування цими схожими рисами чи відмінностями (розбіжностями) з метою групування правових систем у правовій сім'ї, з'ясування загальних основ різних правових систем тощо; 3) вирішення методологічних проблем, які виникають під час вивчення зарубіжного права і його порівняльне вивчення шляхом зіставлення з національним правом²².

Французький компаративіст Рене Давид у своїй праці «Основні правові системи сучасності» зазначає, що у стислому вигляді можна виокремити три основні позиції, що розкривають значення порівняльного правознавства: воно корисно для вивчення історії права і його філософського осмислення, для національного права, для взаєморозуміння народів і створення кращих правових умов у формах відносин, що складаються в міжнародному спілкуванні²³.

Порівняльне правознавство повинно відіграти основну роль у правовій науці. Насамперед воно повинно роз'яснити роль і значення права, використовуючи для цього досвід усіх народів, з іншого боку, в практичному плані воно сприяє розвитку міжнародних відносин, а також порівняльне правознавство дозволить юристам різних країн удосконалити своє національне право²⁴.

Сучасний французький компаративіст Раймон Леже у праці «Великі правові системи сучасності» зазначає, що існують великі правові системи,

які стають «донорами» для більшості правових систем, і вони повинні бути певним взірцем. Це, зокрема, англійське, німецьке, французьке право, вони є ключами до правового життя всього світу²⁵.

Порівняльне правознавство сьогодні займає своє достойне місце поряд з іншими галузями правового знання. Сьогодні воно довело не тільки свою теоретичну, але й практичну значущість і корисність для вирішення важливих проблем юридичної доктрини і правового життя, стало однією із провідних галузей, що швидко розвивається, сучасного науково-правового життя²⁶. Особливо дослідник звертає увагу на розвиток порівняльного правознавства шляхом застосування міждисциплінарних підходів²⁷.

Прихильником розгорнутого розуміння предмета порівняльного правознавства, як уже зазначено вище, є російський компаративіст А. Х. Саїдов, на думку якого порівняльним правознавством охоплюються: методологічні проблеми порівняння у праві (теорія порівняльно-правового методу); зіставне (контрактивне) вивчення основних правових систем сучасності (при цьому велике значення має питання класифікації правових систем сучасності); традиційне порівняльне законодавство так званих нормативних джерел щодо конкретних правових проблем, переважно в межах галузей права; функціональне порівняння і деякі інші соціологічно орієнтовані види порівняльно-правових досліджень; історико-порівняльне вивчення права²⁸.

До вказаного кола дослідник відносить також проблеми уніфікації і гармонізації права, що є однією із сучасних проблем порівняльного правознавства. Базуючись на цьому, А. Х. Саїдов обґрунтовано розширює розуміння предмета порівняльного правознавства, віднісши до його складу: методологічні проблеми порівняльно-правового дослідження (при цьому особливе місце посідає теорія порівняльно-правового методу); зіставне вивчення основних правових систем сучасності; узагальнення і систематизацію результатів конкретних порівняльно-правових досліджень; розробку конкретних методологічних правил і процесів порівняльно-правових досліджень; дослідження історико-порівняльних правових проблем; порівняльне вивчення міжнародно-правових питань сучасності²⁹.

Точне визначення предмета порівняльного правознавства – необхідна умова ефективності вивчення даної дисципліни, умова впорядкованості й успішності проведення порівняльно-правових досліджень.

Сама логіка дослідження різних правових систем, виявлення у них загального (загальних рис, принципів, закономірностей розвитку) з неминучістю тягне за собою необхідність виявлення в них окремого (неповторного, унікального і властивого лише даній правовій системі)³⁰.

На нашу думку, предметом порівняльного правознавства є розробка теорії порівняльно-правового методу та дослідження на його основі загальних принципів і закономірностей виникнення, функціонування і розвитку різних правових систем крізь призму з'ясування на основі філософських категорій загального, окремого й особливого (у правових системах, що

досліджуються) з використанням міждисциплінарних підходів та врахуванням плюралізму в праворозумінні.

Як зазначає А. Саїдов, у XXI ст. сформовані певні новітні концептуальні основи порівняльного правознавства, які мають універсальний характер, особливо це стосується предмета порівняльного правознавства. Сьогодні можна навіть говорити про «ренесанс компаративізму», пов'язаний із загальним розвитком юриспруденції, вимогами практико-прикладного характеру, а також формуванням міждисциплінарного підходу у порівняльному правознавстві³¹. Безперечно, предмет порівняльного правознавства змінюється у зв'язку з інтеграційним і глобалізаційними процесами. Держави (в онтологічному аспекті) потребують правових запозичень як на макро-, так і на мікрорівнях. Право виходить за межі якоїсь однієї національної системи. Це дає змогу певним чином «розкритися» юридичній науці.

Як зазначає О. М. Лисенко, до предмета порівняльного правознавства, слід віднести у розгорнутому вигляді: теорію використання порівняльно-правового методу та інших засобів і способів пізнання, які застосовуються в порівняльно-правових дослідженнях, тобто методологічну його частину; порівняльне дослідження правових систем сучасності, їх типологію і класифікацію, закономірності розвитку; порівняльний аналіз законодавства різних країн (зокрема європейських) з метою з'ясування спільних рис та особливостей, взаємовпливу, тенденцій розвитку в умовах інтеграційних процесів, які сьогодні відбуваються в Європі та світі; порівняльне вивчення досвіду інших країн в забезпеченні механізмів захисту основних прав і свобод людини і громадянина (порівняння відповідних правових механізмів); порівняльне дослідження правозастосовної діяльності; порівняльний аналіз індивідуальної, професійної та суспільної правосвідомості й культури різних народів, їх взаємовплив, тенденції і перспективи розвитку³².

На нашу думку, до предмета порівняльного правознавства слід віднести й акультураційні процеси, які відбуваються у сучасному суспільстві, а також з'ясування філософських і синергетичних ефектів. Феноменолого-комунікативний підхід (прихильник – А. В. Поляков) до правової комунікації між західною традицією права і національним правом.

Особливо слід звернути увагу на проблему прогнозування у правових системах. Більш ґрунтового аналізу потребує проблема критично-правових досліджень у порівняльному правознавстві, оскільки держава-реципієнт може запозичувати лише те, що ментально, культурологічно та онтологічно підходить національній правовій системі.

На нашу думку, до предмета порівняльного правознавства слід окремо додати ще й так зване бінарне порівняння, коли порівняльному аналізу підлягає не вся сукупність політико-правових систем, а лише дві, що паралельно розвиваються, але в контексті утилітарної ефективності.

Як приклад, можна навести порівняння японської й американської

політико-правових систем. У процесі таких порівнянь дослідників цікавить насамперед те, яким чином і чому США і Японія сьогодні досягли значних успіхів, хоча йшли до цього різними шляхами; чому Китай, Південна Корея, Японія, Тайвань за 50 років стали постіндустріальними країнами; чому Північна Корея розвивається порівняно повільно. Доцільно поставити запитання, яка роль при цьому порівняльного правознавства, які чинники й умови вплинули на технічний прогрес, яку роль при цьому відіграло запозичене право, вмонтоване в національне право шляхом правової комунікації. Слід з'ясувати, які правові чинники мали вирішальний вплив на технічний прогрес, на так звану «американську винятковість» чи «японську унікальність», що розвивалася протягом багатьох століть³³.

На нашу думку, методологія розширює сферу наукового пізнання й автоматично – предмет дослідження, тому в сучасному порівняльному правознавстві слід використовувати критично-правові дослідження. Критична функція порівняльного правознавства розглядається у різних аспектах: як толерантне ставлення до іноземного права, критика іноземного права, критика власного (національного) права і критика права в цілому.

Критично-правові дослідження базуються на функціональному порівнянні (йдеться про функціональну еквівалентність). За основу береться функція, виконувана тим чи іншим інститутом права, що дозволять порівняти й зрозуміти, чи є «іноземне» право кращим, ніж наше власне право³⁴.

Отже, вважаємо, що предмет порівняльного правознавства слід визначати з огляду на міждисциплінарний підхід, який, поряд із класичним розумінням, повинен охоплювати проблеми акультурації в праві, правової комунікації між західною традицією права і національним правом у формі нелінійних процесів, зважаючи на феноменолого-комунікативну конструкцію права й критично-правові дослідження.

1. Рабинович П. М. Упрочение законности – закономерность социализма / Рабинович П. М. – Львов, 1975. – С. 37 – 52. 2. Алексеев С. С. Общая теория права / Алексеев С. С.: в 2 т. – Т. 1. – М., 2001. – С. 123–124. 3. Пригожин И., Стингерс И. Врема, хаос, квант / И. Пригожин, И. Стингерс. – М.: Ком Книга, 1994. – С. 261. 4. Козлихин И. Ю. Избранные труды / Козлихин И. Ю. – СПб.: Юридический Центр Пресс, 2012. – С. 334–335. 5. Марченко М. Н. Правовые системы современного мира: учеб. пособие / Марченко М. Н. – М.: Зерцало-М, 2008. – С. 10. 6. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: основы философской герменевтики / Гадамер Х.-Г. – М., 1988. – С. 388. 7. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – Т. 1. – К.: Ін Юре, 2003. – С. 11–16. 8. Кашкин С. В. Введение в право Европейского Союза: учеб. пособие / Кашкин С. В. – М.: Эксмо, 2005. – С. 68–72. 9. Атарщикова Е. И. Герменевтика в праве: история и современность / Атарщикова Е. И. – СПб., 1998. – С. 148. 10. Поляков А. В. Общая теория права: проблемы интеграции в контексте коммуникативного подхода / Поляков А. В. – СПб., 2004. 11. Социологическая теория: история, современность, перспективы // Альманах журнала «Социологическое обозрение». – СПб.: «Владимир-Даль», 2008. – С. 269. 12. Гурвич Г. Д. Философия и социология права: избранные сочинения / Гурвич Г. Д. – СПб.: Изд. Дом С.-Петербурга. гос. ун-та, 2004. – С. 55, 126, 82. 13. Антология мировой право-

вой мысли: в 5 т. – Т. 3: Европа. Америка: XVII–XX в. / рук. науч. проекта Г. Ю. Семигин. – М.: Мысль, 1999. – С. 739–743. **14.** Берман Г. Дж. Вера и закон: примерение права и религии / Берман Г. Дж. – М.: Моск. школа полит. исследований, 2008; *Берман Г. Дж.* Западная традиция права: эпоха формирования / Берман Г. Дж. – М.: Изд-во МГУ; ИНФРА-М-НОРМА, 1998. **15.** Тилле А. А. Сравнительный метод в юридических науках / А. А. Тилле, Г. В. Швеков. – М., 1973. – С. 19. **16.** Тихомиров Ю. А. Курс сравнительного правоведения / Тихомиров Ю. А. – М.: НОРМА, 1996. – С. 40–44. **17.** Саидов А. Х. О предмете сравнительного правоведения / А. Х. Саидов // Общественные науки в Узбекистане. – 1985. – № 8. – С. 33. **18.** Марченко М. Н. Цит. работа. – С. 24–25. **19.** Тихомиров А. Д. Юридическая компаративистика: философские, теоретические и методологические проблемы / Тихомиров А. Д. – К.: Знання, 2005. – С. 262–270. **20.** Там же. – С. 274–275. **21.** Цвайгерт К. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права / К. Цвайгерт, Х. Кетц: в 2-х т. – Т. I: Основы. – М.: Междунар. отношения, 2000. – С. 11–13. **22.** Марченко М. Н. Курс сравнительного правоведения / Марченко М. Н. – М.: Городец-издат, 2002. **23.** Давид Р. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози. – М.: Междунар. отношения, 1999. – С. 9. **24.** Там же. – С. 18. **25.** Леже Р. Великие правовые системы современности: сравнительно-правовой подход / Леже. – М.: Волтерс Клувер, 2009. – С. 2. **26.** Дамирли М. А. Сравнительное правоведение в поисках собственной идентичности: открытая лекция / Дамирли М. А. – Киев-Львов: ЗУКУ, 2012. – С. 3. **27.** Там же. **28.** Саидов А. Х. Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности): учебник / Саидов А. Х. – 2-е изд. – М.: Юристъ, 2000. – С. 29. **29.** Там же. – С. 30. **30.** Марченко М. Н. Цит. работа. – С. 35–36. **31.** Саїдов А. Х. Порівняльне правознавство та закономірності розвитку права в умовах глобалізації / А. Х. Саїдов // Порівняльне правознавство. – 2012. – № 1–2. – С. 768. **32.** Лисенко О. Предмет порівняльного правознавства / О. Лисенко // Право України. – 2008. – № 3. – С. 57. **33.** Марченко М. Н. Цит. работа. – С. 44. **34.** Майклз Р. Функціональний метод порівняльного права / Р. Майклз // Порівняльне правознавство. – 2012. – № 1–2. – С. 219.

УДК 340.1;321.01

О. В. ЗИНЧЕНКО

УНІВЕРСАЛІЗМ ЮРИДИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ В КОНТЕКСТІ ЇХ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Досліджується юридична конструкція як універсальна правова величина, універсалізм котрої полягає в ідеальній можливості спостерігати, фіксувати й осмислювати правові явища крізь призму її багатоманітності. Автор робить висновок, що належна оцінка юридичної конструкції може бути сформована лише на підставі її здатності бути відповідною формою для адекватного відтворення всіх властивостей правових явищ та їх взаємної узгодженості.

Ключові слова: юридична конструкція, право, правові явища, юридичне конструювання.

Зинченко О. В. Универсализм юридических конструкций в контексте их функционального применения

Исследуется юридическая конструкция как универсальная правовая величина, уни-

© ЗИНЧЕНКО Ольга Володимирівна – кандидат юридичних наук, доцент Київського університету туризму, економіки і права